

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Факультет політології, психології соціології

Кафедра політичних теорій

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

052 «Політологія»

на тему:

**«Механізми реалізації інформаційної політики
України»**

Виконала здобувачка IV курсу, II групи
галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові
науки»

спеціальність 052 «Політологія»

Сазонтова Олена Станіславівна

Керівник: к.політ.н., доц. Завгородня Ю.В.

Рецензент: к.політ.н., доц. Пехник А.В.

Кількість балів: _____

Одеса-2022

ЗМІСТ:

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ	
1.1 Концептуальні засади інформаційної політики.....	6
1.2 Теоретичні засади механізмів реалізації інформаційної політики	11
1.3 Напрямками інформаційної політики Європейського Союзу	18
РОЗДІЛ 2. ДЕРЖАВНА ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ	
2.1 Стан та проблеми інформаційної політики в Україні	26
2.2 Правове забезпечення інформаційної політики в Україні	32
2.3 Пріоритетні напрями удосконалення реалізації інформаційної політики	37
ВИСНОВКИ	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	45

ВСТУП

Актуальність теми бакалаврської роботи полягає у тому, що механізми здійснення інформаційної політики на сучасному етапі має важливе значення для забезпечення суверенітету та національної безпеки держави, суспільства. Можливості для цього є значно кращими, коли ретельно науково опрацьовані і обґрунтовані базові напрями політики і шляхи їх реалізації у цій сфері. Виважений, науково-обґрунтований підхід до формування і реалізації сучасної інформаційної політики стає на сьогодні найважливішим завданням у комплексі цілей національної безпеки. Для сучасної України оптимальна інформаційна політика має бути головним засобом розвитку громадянського суспільства, найважливішою умовою конструктивного діалогу влади і народу, засобом забезпечення національної безпеки.

Зростання важливості інформації в сучасному світі, а також прискорення загальносвітових процесів інформатизації суспільства призвели до закономірного ускладнення суспільних відносин у цій сфері, а також зумовили появу нових напрямів діяльності української держави. Йдеться про цілеспрямовану діяльність органів державної влади щодо вирішення суспільних проблем і формування дієвої державної політики, яка б дозволяла досягати соціально значущих цілей розвитку суспільства в новітніх інформаційних умовах.

Вагомим внеском у вивчення основних напрямів державної інформаційної політики стала монографія І. Арістової, у якій дослідниця розкриває сутність поняття «інформаційна політика», її основні пріоритети, принципи проведення, нову стратегічну ціль політики, яку коротко можна визначити як забезпечення переходу України до інформаційного суспільства, а також вказує на необхідності формування інформаційного законодавства України. Виробленню ефективної інформаційної політики і напрямків її удосконалення присвячені праці Т. Берестової, С. Гнатюка, Р. Головенка, Л. Горбунова, Т. Дейнеки, О. Дмитровського, В. Дрешпака, Н. Ільченко, В. Карпенка, О. Литвиненка, М. Май, Г. Почепцова, С. Чукута, С. Янішевського та інших. Аналіз наукових джерел даного питання призводить до констатації факту, що у вітчизняній і

зарубіжній літературі недостатньо розробленими залишаються питання що пов'язані саме розвитком механізмів забезпечення інформаційної політики держави.

В Україні сформульовано й закріплено законодавчо основні принципи, завдання та стратегічні напрями державної інформаційної політики, сформовано державні інституції відповідної компетенції, ухвалено цілу низку концепцій, програм та планів дій. Водночас на рівні практичної реалізації інформаційна політика держави загалом, а особливо у сфері масової інформації в сучасній Україні відзначається спорадичністю, різноспрямованістю, нескоординованістю діяльності різних відомств, непослідовністю та непрозорістю в реалізації намічених заходів. Як наслідок – Україна поки що не належить до числа інформаційно незалежних держав. Це актуалізує необхідність подальшого наукового опрацювання вищезначених питань.

Мета і завдання бакалаврської роботи. З огляду на зазначене вище *мета бакалаврської роботи* полягає у дослідженні механізмів формування та реалізації інформаційної політики в Україні.

Мета досягається через вирішення таких *завдань*:

- розглянути концептуальні засади інформаційної політики;
- проаналізувати механізми реалізації інформаційної політики;
- розглянути основні напрями інформаційної політики ЄС;
- проаналізувати стан інформаційної політики в Україні;
- проаналізувати правове забезпечення інформаційної політики в Україні;
- визначити шляхи удосконалення механізмів інформаційної політики.

Об'єктом бакалаврської роботи є процес формування та реалізації політики в гендерній сфері.

Предметом дослідження є гендерна політика.

Методи дослідження. При аналізі механізмів реалізації інформаційної політики застосовувались як загальні (діалектичний, аналіз та синтез), так і спеціально наукові методи (інституційний, формально-логічний, системний, історичний тощо).

Структура бакалаврської роботи. Структура зумовлена логікою, предметом, метою та завданнями дослідження. Бакалаврська робота складається з вступу, двох розділів, висновків, переліку використаних джерел, загальна кількість 45 сторінок до списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1 Концептуальні засади інформаційної політики

Для розкриття механізму реалізації інформаційної політики України, необхідно розглянути концептуальні засади «інформаційної політики», а саме визначення інформаційної політики, принципи, напрями та складові. Так, дослідник В. Степанов визначає державну інформаційну політику як комплекс політичних, правових, економічних, соціально-культурних і організаційних заходів держави, спрямований на забезпечення конституційного права громадянина доступ до інформації, важливий складник зовнішньої і внутрішньої політики держави, який охоплює всі сфери життєдіяльності суспільства [53, с. 76].

Враховуючи особливості інформаційної сфери, під державною інформаційною політикою автор розуміє сукупність напрямів і способів діяльності компетентних органів держави з контролю, регулювання та планування процесів у сфері одержання, зберігання, оброблення, використання та поширення інформації. Інформацією ж, за законодавством України, є будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [10, с. 42].

Поняття «інформаційної політики» тлумачиться в більшості випадків цілком однозначно, а саме під нею розглядається «спосіб поводження з наявними інформаційними потоками й ресурсами з боку різних інституціональних суб'єктів (наприклад, держави, або державних органів, або окремих організацій і установ, що можуть мати свої уявлення й інтереси при роботі з інформацією)» [9, с. 18]. Інформація (яке б значення не вкладалося в неї у кожному конкретному випадку) виступає тут як об'єкт навмисної маніпуляції і виконує чисто технічну функцію, поряд з іншими ресурсами діяльності: кадрами, матеріально-технічною базою, фінансами тощо.

Інший підхід до проблеми визначення інформаційної політики можливий, якщо розглядати її як фактор, який полягає власне в основі будь-якої діяльності.

Ключовою і суттєвою у даному контексті виступає ідея «інформаційного простору». Так, однією з ознак глобального соціально-культурного перевороту другої половини XX століття є не стільки багаторазове збільшення обсягу доступної інформації, скільки виникнення особливого роду простору, в якому починають складатися свої специфічні форми поведінки і діяльності, якісно відмінні від тих, що існували на попередньому етапі суспільного розвитку. Специфіка цього простору виражається й у характерних саме для нього правилах гри, і в появі нового типу суб'єктів діяльності (як дійсно нових, так і трансформованих старих). Набір цих суб'єктних позицій, форми поведінки, які їм відповідають, інтереси й установки стосовно інформаційного поля створюють, на думку С. Зуєва, базові умови для виникнення феномену новітнього часу, котрий отримав назву інформаційної політики [9, с. 47].

Якщо в традиційних підходах до інформаційної політики немає необхідності ставити питання щодо природи інформації та форми її присутності в сучасному світі, то визнання інформаційного простору як фактора глобальних змін на всіх рівнях соціальної модернізації робить відповідь на це питання ключовою для реального вибудовування стратегій діяльності і формування особливої політики в інформаційному полі.

Сьогодні людство віднайшло нові технологічні можливості для роботи зі своїми старими проблемами. Саме інформаційний простір використовується як інструментарій для вирішення соціальних, політичних, економічних чи військових завдань. Слід відразу визнати, що з давніх давен до нього звернута суттєва увага політиків і військових. Але від випадкового використання цього інструментарію в минулому світ перейшов до його системного застосування. До того ж глобалізація зробила роль інформації ще більш важливою. Сьогоднішня економіка, політика, туризм повністю залежать від зовнішніх чинників. Інформаційний статус держави, її представлення в світовому інформаційному просторі є часткою її політичної чи економічної ваги в світі. Немає держав, статус яких в інформаційній площині, суттєво відрізнявся би від статусу в інших площинах. Але це не є випадковим процесом, сильна

держава займається своїми іміджевими процесами на рівні з іншими.

Дослідники міжнародних відносин на сьогодні виділяють четвертий вимір відносин – інформаційний, констатуючи його рівність з такими відомими вимірами, як дипломатичний, економічний та військовий [29, с. 30]. Йдеться вже не просто про інформаційну цивілізацію, в яку вступили розвинуті держави, а про пост-інформаційну. Останні події в світі пов'язані з “терористичним вереснем” яскраво демонструють важливість такої складової держави, як інформаційна. У випадку збройних конфліктів виникає потреба в легітимізації застосування сили, у змінах по відношенню до цінностей, оцінокоднієї культури іншою. Тероризм як феномен взагалі досить тісно пов'язаний з використанням мас-медіа.

Предметом аналізу в цьому випадку стають елементи інформаційного процесу, які, з одного боку, визначають конкретний зміст інформації, а з іншого боку - дозволяють характеризувати інформаційний простір у цілому як політичний.

До таких елементів відносяться:

- «- особливий тип знань, який забезпечує оформлення інформації в тих чи інших мозаїчних конфігураціях;
- особливий тип комунікації, який задає способи поведінки в просторі інформаційних потоків і обмінів;
- особливий тип суб'єктів (учасників), який формує ціннісну і цільову структуру інформаційного простору» [29, с. 31].

Під державною інформаційною політикою слід розглядати «регулюючу діяльність державних органів, спрямовану на розвиток інформаційної сфери суспільства, яка охоплює не лише телекомунікації, інформаційні системи або засоби масової інформації, а всю сукупність виробництв і відносин, пов'язаних зі створенням, збереженням, обробкою, демонстрацією, передачею інформації у всіх її видах - ділової, розважальної, науково-освітньої, повідомлень тощо» [55, с. 132]. Це визначення є досить популярним як серед науковців, так і серед управлінців.

Таким чином, дослідники визначають інформаційну політику, виходячи з сутності процесів опредмечення і розпредмечення як основи пізнавальної діяльності.

Отже, інформаційна політика – це «процес опредмечення і розпредмечення інформації суб'єктом інформаційної діяльності» [9, с. 59]. В свою чергу, державна інформаційна політика – це процес опредмечення і розпредмечення інформації державою.

Опредмечення в даному контексті – це вироблення певної інформації, відповідна обробка і надання їй «товарного вигляду» саме як інформації з метою її поширення і відповідної «купівлі» певними споживачами. Розпредмечення інформації – це і використання інформації державою саме як такої з певною метою, і безпосередньо процес її «купівлі», споживання, використання тощо.

Інформаційна політика визначає закони функціонування інформаційної сфери.

До основних принципів реалізації інформаційної політики слід відносити такі: «– принцип відкритості політики – всі основні заходи інформаційної політики відкрито обговорюються суспільством, і держава враховує громадську думку; – принцип рівності інтересів – політика враховує інтереси всіх учасників інформаційної діяльності незалежно від їх положення в суспільстві, форми власності та національної приналежності; – принцип системності – при реалізації прийнятих рішень щодо зміни стану одного з об'єктів регулювання повинні в сукупності враховуватися наслідки цих рішень на стан інших; – принцип пріоритетності вітчизняного виробника – при рівних умовах пріоритет віддається вітчизняному виробникові інформаційно-комунікаційних засобів, продуктів і послуг; – принцип соціальної орієнтації – основні заходи державної інформаційної політики повинні спрямовуватися на забезпечення соціальних інтересів громадян України; – принцип державної підтримки – заходи інформаційної політики, спрямовані на інформаційний розвиток соціальної сфери, фінансуються здебільшого державою; – принцип пріоритетності права – розвиток і застосування

правових і економічних методів має пріоритет перед будь-якими формами адміністративних рішень проблем інформаційної сфери» [9, с. 143].

Законом взаємодії влади і населення є адекватне функціонування комунікації між владою і населенням. Коли ефективно працює система ЗМІ суспільства, це дозволяє швидко вирощувати нову еліту, активно обговорювати нові проекти, сприяти прозорості влади, наближати її дії до населення. Не тільки населення повинно чути владу, а й влада повинна вслухатися в думки і слова свого населення.

Інформаційна безпека аналізує загрози, які можуть виникнути в інформаційній сфері, і створює умови для запобігання їхньої появи. В першу чергу це стосується різноманітних технічних аспектів передачі і обробки інформації.

Ефективна інформаційна інфраструктура є запорукою розвитку будь-якої держави, бо дозволяє різко скоротити час на:

- висунення і обговорення нових ідей, проектів, людей;
- дозволяє розробляти найбільш ефективну галузь економіки – економіку інформації, економіку по виробництву нових знань;
- спрямовує країну на той самий шлях розвитку, по якому іде сьогодні все людство.

Можна зазначити, що ефективна інформаційна інфраструктура здатна допомогти державі в вирішенні багатьох політичних, економічних, дипломатичних, військових завдань, що є набагато дешевшим варіантом реалізації.

Принципові зміни не дозволяють використовувати сьогодні старі моделі управління інформаційним простором. Серед найважливіших характеристик слід відмітити наступне:

- катастрофічне зростання інформаційних потоків, що робить процес контролю майже неможливим;
- поява таких нових видів комунікацій, як Інтернет, що поєднують в собі одночасно індивідуальні і масові характеристики, в той час як всі процеси

контролю зорієнтовані або на індивідуальні, або на масові комунікації;

- демократизація суспільства не дозволяє взагалі застосовувати старі системи контролю,
- бюрократичні системи контролю (типу міністерств чи відомств, а саме тільки їх здатна породжувати держава) можуть відслідковувати лише сталі показники (типу – мова газети чи каналу), вони не здатні реагувати на змінні, динамічні показники.

Завданням держави в цьому плані стає не розповсюдження однієї і тої інформації по всій країні, а забезпечення розповсюдження різнобарвної інформації, альтернативних точок зору, але з поданням потужної державної точки зору.

1.2 Теоретичні засади механізмів реалізації інформаційної політики

Механізм інформаційної політики України має розглядатися комплексно та потребує аналізу його складників. Формування дієвого механізму потребує наявності належної теоретичної бази та категоріального апарату, широкої політико-правової регламентації суспільних відносин у сфері інформаційної політики, а також ефективної правозастосовчої діяльності. Тож для детального розгляду механізму інформаційної політики України їх вивчення варто проводити відповідно до вказаних структурних блоків.

А. В. Козьмініх пропонує виокремити такі складники механізму формування та реалізації інформаційної політики України: «– політико- правові механізми; – інституційні механізми; – організаційні механізми; – техніко- економічні та соціальні механізми» [10, с. 52].

Політико-правовий механізм включає систему нормативно-правових актів та інших джерел права, які регламентують відносини в інформаційно-політичній сфері. В нашій країні основним джерелом права в сфері інформаційної політики України варто визнати нормативно-правові акти [21,

с. 55], які є офіційними письмовими документами, прийнятими уповноваженими на це суб'єктами нормотворення у визначеній законодавством формі та за встановленою законодавством процедурою, які спрямовані на врегулювання суспільних відносин, містять норми права, мають неперсоніфікований характер і розраховані на неодноразове застосування. Ще одним значним елементом джерельної бази для інформаційно-політичної сфери України можна назвати міжнародно-правові договори, які були ратифіковані Україною та є двосторонніми або багатосторонніми угодами, які містять норми права, спрямовані на встановлення загальних правил поведінки в сфері інформаційної політики та не мають індивідуального, разового характеру [25, с. 14] (Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних; Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень і доступ до правосуддя з питань, які стосуються довкілля (Орхуська Конвенція)).

Суттєвим джерелом українського права в галузі інформаційної політики є міжнародні акти, ратифіковані Україною, які не носять договірного характеру, а в декларативній формі встановлюють певні стандарти, норми та принципи в інформаційнополітичній сфері (Декларація Ради Європи про свободу спілкування в інтернеті; Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства тощо). Аналіз чинних джерел права української інформаційно-політичної сфери дозволяє виокремити дві їх основні групи: – загально-правові (джерела права, дія яких через їх всеосяжність розповсюджується на всіх суб'єктів інформаційно-політичних відносин. Це Конституція України [13], Закони України «Про інформацію» [39], «Про Національну програму інформатизації» [42], Доктрина інформаційної безпеки України» [6] тощо); – спеціально-правові (джерела права, які розповсюджують свою дію на суб'єктів інформаційнополітичних відносин лише в конкретній сфері, наприклад Закони України «Про державну таємницю» [32], «Про інформаційні агентства» [38], «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» [35], «Про рекламу» [44], «Про телебачення та радіомовлення» [46] тощо).

Деякі автори пропонують оперувати декількома поняттями: «державно-правовий механізм інформаційної політики» й «інституційний механізм інформаційної політики» [27, с. 4]. При цьому, якщо державно-правовий механізм інформаційної політики можна визначити як сукупність державних інституцій, задіяних у процесі формування та впровадження політики інформаційної безпеки, їх ролей і відносин, що підпорядковані чіткій ієрархії правових норм та принципів, то інституційний механізм інформаційної політики, що є складовим елементом державно-правового механізму, має декілька визначень.

Відповідно до першого, інституційний механізм інформаційної політики України – це сукупність державних інституцій, задіяних у процесі формування та впровадження інформаційної політики [23, с. 148-149]. Згідно з другим, інституційний механізм інформаційної політики це механізм протидії інформаційній війні, що представляє собою сукупність інститутів публічної влади й інститутів громадянського суспільства, до компетенції яких входить вирішення питань щодо забезпечення умов функціонування та розвитку інформаційної сфери [22, с. 78].

Таким чином, поняття «інституційний механізм інформаційної політики» має широке та вузьке розуміння. У вузькому значенні охоплює виключно державні інституції, задіяні в процесі формування та впровадження політики інформаційної безпеки. У широкому значенні, крім інститутів публічної влади, до його складу входять також інститути громадянського суспільства.

Інституційні механізми інформаційної політики представлені відповідними інституціями, які формують і реалізують державну інформаційну політику в Україні [8]. В загальному вигляді вказані інституції можуть бути поділені на дві основні групи: органи загальної компетенції, а також відповідні спеціалізовані органи. До органів загальної компетенції можна віднести такі: Верховна Рада; Президент; Кабінет Міністрів; більшість міністерств, а також центральних і місцевих органів виконавчої влади (окрім спеціалізованих); СБУ; Національний банк; органи судової влади всіх рівнів;

прокуратура; органи місцевого самоврядування.

Вказані органи, кожен в межах власної компетенції, впливають на формування та реалізацію державної інформаційної політики в Україні. Деякі з таких органів мають відповідні спеціалізовані підрозділи у своєму складі, що додатково підкреслює надзвичайну важливість та актуальність забезпечення зваженої та послідовної інформаційної політики для сучасної України. Так, у структурі Офісу Президента України діє Директорат з питань інформаційної політики, а в межах Верховної Ради – Комітет з питань гуманітарної та інформаційної політики тощо.

Перелік інституцій, які можуть брати участь у проведенні політики або виробленні конкретних політичних рішень, практично невичерпний і він не обмежується лише органами державної влади та місцевого самоврядування. Так, опрацювання будь-якої проблеми, пов'язаної з політикою протидії інформаційній війні, може бути доручене певним науковим установам, групам експертів [9, с. 172].

Компетенція органів державної влади України, інших державних органів, що входять до складу системи формування та впровадження інформаційної, визначається законами України, нормативними правовими актами Президента України і Кабінету Міністрів України.

Крім інституцій загальної компетенції, в Україні функціонують спеціалізовані органи, створення яких було зумовлено необхідністю загальнодержавного регулювання відносин саме в інформаційній сфері, та для яких державна інформаційна політика України є основним або одним із пріоритетних напрямів діяльності. До таких органів належить Міністерство цифрової трансформації; Рада національної безпеки і оборони; Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації (НКРЗІ); Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення; Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації.

При вивченні інституційних засад державної інформаційної політики України необхідно врахувати, що вказані вище органи є ієрархічно

неоднорідними за своєю природою, що насамперед полягає у тому, що всі вони поділяються на дві нерівні групи. Перша (відносно невелика за кількістю)

– група органів, які не тільки реалізують державну інформаційну політику України, а й мають право на її формування, друга – органи, які покликані такуполітику реалізовувати.

Формування державної інформаційної політики є надзвичайно складним і відповідальним процесом, покликаним виявити пріоритетні напрями діяльності держави в цій сфері, окреслити коло завдань і цілей держави в інформаційній галузі, а також забезпечити якісне та своєчасне виконання вказаних завдань і досягнення бажаних цілей найоптимальнішими шляхами [8]. До першої групи органів, тобто до органів, які мають повноваження на формування державної інформаційної політики України, належить Верховна Рада; Президент; Кабінет Міністрів; Міністерство інформаційної політики; Міністерство цифрової трансформації; інші міністерства (кожне в своємуобсязі залежно від специфіки їхньої діяльності).

Зазначені вище центральні органи державного управління в ході реалізації функцій щодо виявлення загроз інформаційній безпеці держави можуть залучати ОДВ та МС, засоби масової інформації, політичні партії та рухи, громадські організації та професійні спілки, неурядові дослідницькі організації, а також інші організації та установи, що здійснюють діяльність в інформаційній сфері.

Реалізація державної політики є планомірним процесом використання органами державної влади та інститутами громадянського суспільства ресурсів, наявних у їх розпорядженні, для досягнення поставлених перед нимицілей [4, с. 57].

До другої групи інституцій, покликаних якісно та ефективно реалізувати інформаційну політику України, входять Рада національної безпеки і оборони; Комітет цифрової трансформації; Національний банк; СБУ; прокуратура; Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації (НКРЗІ); Державний комітет телебачення та радіомовлення;

Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення; Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації; центральні та місцеві органи виконавчої влади; органи місцевого самоврядування; органи судової влади всіх рівнів тощо.

Вказаний перелік не є вичерпним, оскільки формування інституційних засад державної інформаційної політики в Україні ще не можна вважати завершеним. Ця сфера досі зазнає досить відчутних трансформаційних змін, пов'язаних зі створенням нових інституцій, а також закономірним перерозподілом повноважень між ними та тими органами, які там існували раніше. Так, важливий орган у галузі формування та реалізації української інформаційної політики Міністерство цифрової трансформації є дуже молодого інституцією, яка була створена лише 09.09.2019 року шляхом перетворення агентства з питань електронного урядування та досі перебуває в стадії свого становлення. Варто також згадати про таку важливу ініціативу вказаного Міністерства як створення Державного підприємства «Дія», зареєстрованого лише 09.12.2019 року та покликаного в майбутньому стати провідною державною ІТ-компанією України, одним із напрямів діяльності якої має стати надання електронних послуг (в тому числі адміністративних та інших публічних) з отриманням і використанням в разі потреби інформації з національних електронних інформаційних ресурсів, необхідної для надання таких послуг [57].

Організаційні механізми включають правотворчу та правозастосовчу діяльність у цій сфері. Правотворча діяльність є активністю державних органів посадових осіб, інших органів, уповноважених на те державою, спрямованою на утворення, зміну чи скасування певних джерел права в сфері інформаційної політики України [24, с. 112]. Нині правотворча діяльність у цьому секторі покладена на Верховну Раду України, Президента України, Кабінет Міністрів України, міністерства та інші центральні й місцеві органи виконавчої влади, Національний банк України, Службу безпеки України, органи місцевого самоврядування, кожний із яких в межах власної компетенції здійснює

правотворчу діяльність в інформаційно-політичній сфері.

Правозастосовча діяльність у сфері інформаційної політики України передбачає діяльність компетентних органів держави та їх посадових осіб з підготовки та прийняття індивідуальних рішень при застосуванні конкретних правових норм до певної ситуації. Вказана діяльність може здійснюватися в таких формах: оперативно-виконавчій діяльності, правоохоронній діяльності та в формі правосуддя.

Оперативно-виконавча діяльність передбачає виконання належним органом приписів правових норм з метою позитивного впливу на суспільні відносини (наприклад, державна реєстрація засобу масової інформації). Правоохоронна діяльність є формою діяльності державних органів та деяких недержавних інститутів, спрямованою на охорону законності і правопорядку, захист прав і свобод людини, боротьбу зі злочинністю. Вона здійснюється органами прокуратури, органами внутрішніх справ, СБУ (наприклад, розслідування діянь про розголошення державної таємниці).

Правосуддя є формою державно-владної діяльності, яка полягає в розгляді і вирішенні судом справ, віднесених відповідно до законодавства України до меж його компетенції (наприклад, розгляд судом цивільної справи про спростування недостовірної інформації).

Техніко-економічні та соціальні механізми включають широкий спектр складників:

«1) єдина взаємопов'язана система національних інформаційних ресурсів та інформаційно-комунікаційна інфраструктура держави (як комплекс організаційних і технологічних засобів пошуку, зберігання, поширення і використання інформаційної продукції і послуг). Це технологічний фундамент вирішення всіх завдань державної інформаційної політики. Найважливішими елементами інформаційно-комунікаційної інфраструктури держави є ЗМІ (як соціально значущий складник) і телекомунікації (як «транспортна» опора такої інфраструктури);

2) науково-технічний і виробничий комплекс, ринок продукції і послуг

інформаційної індустрії, що є системо утворюючим техніко-економічним фактором;

3) система масової інформаційної освіти є також фактором, спрямованим на соціально-освітню адаптацію і забезпечення інформаційно- психологічної стійкості людини до процесу переходу до інформаційного суспільства» [10, с.54].

До цього складника слід віднести теоретичну базу та категоріальний апарат інформаційної політики, які є необхідною передумовою політико-правового забезпечення української інформаційно-політичної сфери. Адже перш ніж будь-яка сфера закріплюється на правовому рівні, вона отримує відповідне наукове обґрунтування. На цьому етапі науковці констатують факт виникнення в суспільстві нової сфери відносин (або значного ускладнення сфери, яка вже існувала раніше), що потребує своєї правової регламентації; розробляються основні теоретичні підходи до неї, а також робляться спроби виведення та визначення основних понять, властивих для цієї сфери.

1.3 Напрямками інформаційної політики Європейського Союзу

Європейське співтовариство з 1994 року розглядає завдання побудови інформаційного суспільства як найбільш пріоритетне [1].

Як зазначалося у відповідних документах Європейського Союзу, інформаційне суспільство стане в майбутні роки важливою рушійною силою економічних, соціальних і технологічних змін і впливатиме на функціонування суспільства в цілому і на відносини між окремими особами, групами і країнами на світовому рівні, надаючи більш широкі можливості зв'язку й обміну інформацією, зокрема, на транскордонному рівні, через глобалізацію широко доступних для суспільства мереж і служб. Важливе значення цей вплив має на європейському рівні, насамперед, у відношенні культурної і мовної розмаїтості та з економічної точки зору. Ці явища зумовлюють необхідність нового підходу до регулювання сектора засобів масової інформації, зокрема, враховуючи те, що в даний час є можливість здійснювати суспільний і приватний зв'язок через

ті самі мережі.

З 1994 по 1998 рік усі науково-технічні ініціативи Європейського Союзу відбувалися в межах Четвертої рамкової програми, реалізація якої здійснювалася через 18 цільових програм. Одна з найбільш діючих ініціатив - актуалізація серії наступних один за одним проектів, спрямованих на розвиток культури і збереження культурної спадщини [18]:

1. «Мультимедійний доступ до європейської культурної спадщини. Меморандум взаєморозуміння» (Multi-media Access to Europe's Cultural Heritage. A Memorandum of Understanding and European Charter. European Commission, DGXIII-B, 28th June 1996 (1995-1998)).

2. «Мультимедіа для освіти і зайнятості через інтеграцію культурних ініціатив» (Multi-media for Education and Employment Through Integrated Cultural Initiatives. Report of the fourth meeting MoU Steering Committee, Florence, 28/03/98 (з 1999 - 2002)).

Розглядаючи інформаційну політику Європейського Союзу щодо побудови, слід особливо відзначити роботу, заснованого Європейською комісією у лютому 1995 р., Форуму для обговорення загальних проблем побудови інформаційного суспільства. Форум виступає своєрідним місцем для обміну ідеями, думками і рекомендаціями з питань, які стосуються інформаційного суспільства. Форум складається з 130 членів, наділених повноваженнями терміном на три роки. Половина з них призначається державами-членами, а половина – Європейською Комісією. Члени Форуму є представниками шести основних соціально-виробничих сфер діяльності, до яких належать [49, с. 176]:

Соціальні групи: професорсько-викладацький склад, організації роботодавців і професійні союзи, молодіжні групи, представники регіонів і міст.

Постачальники контенту і послуг: видавці й автори, продюсери фільмів і ТВ-передач, працівники служб мовлення, виробники програмного забезпечення для комп'ютерів і постачальники інформаційних послуг.

Мережні оператори: фіксовані телекомунікації, кабельне ТВ, оператори мобільних і супутникових мереж.

Виробники устаткування: мережі, споживча електроніка, комп'ютерна промисловість.

Державні та міжнародні інститути: члени Європейського парламенту, економічних і соціальних організацій.

Метою перших років роботи Форуму було відслідковування процесу становлення інформаційного суспільства в шести основних сферах: вплив на економіку і зайнятість; основні соціальні і демократичні цінності у

«віртуальному співтоваристві»; вплив на суспільні, державні служби; освіта, перекваліфікація, навчання в інформаційному суспільстві; культурний вимір і майбутнє засобів масової інформації; сталий розвиток, технологія й інфраструктура.

26 червня 1996 р. після року інтенсивної роботи Форум прийняв перший річний звіт «Мережа для людей і їхніх співтовариств: максимальне використання Інформаційного суспільства в Європейському Союзі»[49, с.175]. Ідеї і рекомендації річного звіту охоплювали широкий спектр соціальних, культурних, політичних і економічних питань Інформаційного суспільства. У ньому також, зокрема, підкреслювалося, що якщо Європа не зможе швидко й ефективно адаптуватися, на неї чекає не лише втрата конкурентноздатності перед США й азіатськими економіками, але і ріст соціального відчуження усередині самих європейських країн. Звіт рекомендував створювати Інформаційне суспільство як суспільство навчання протягом усього життя (Lifelong Learning Society).

У звіті наголошувалося: «- нові технології у кінцевому підсумку створять більше робочих місць, ніж знищать; - у майбутньому телеробота стане основним заняттям для мільйонів людей; - жодна людина не повинна бути виключена з інформаційного суспільства; - свобода особистості має бути захищена від зазіхань» [49, с. 176].

У звіті проголошувався антропоцентристський підхід (people-centered

approach), тобто акцентувалася увага на людині та її потребах, і визначалися основні пріоритети щодо здійснення інформаційної політики Європейського Союзу: «передача громадянам уміння використовувати нові інформаційні засоби і прикладні завдання; побудова суспільства навчання протягом життя; раннє залучення громадян до розвитку нових додатків і послуг для того, щоб вони стали корисні їм у повсякденному житті; використання нових технологій, з метою включення людей у процеси прийняття рішень і надання їм можливості знати, що робить їхній уряд, гарантуючи тим самим плюралізм і відкритий доступ до інформації» [50, с. 97].

У звіті зазначалося, що «ні наші люди, ні наші інститути, ні, нарешті, більшість наших компаній насправді не готові прийняти нові технології. Доти, поки буде продовжуватися цей стан неготовності, він буде залишатися серйозною перешкодою до одержання Європою тих благ, які ними передбачаються: більш швидке економічне зростання, більш широка зайнятість і краща якість життя» [50, с. 98].

У подальшій роботі Форуму акцентувалася увага на наступних важливих питаннях: «вплив на організацію і на спосіб роботи в інформаційному суспільстві; індивідуальний доступ в інформаційному суспільстві; суспільне і демократичне життя у «віртуальному співтоваристві»; більш прозорі та якісні суспільні послуги; культурний вимір; захист індивідуума; навчання й інструктування в інформаційному суспільстві; досягнення сталого самодостатнього глобального розвитку; майбутнє мультимедіа» [50].

У Політичній Декларації п'ятої Європейської конференції міністрів з політики у галузі засобів масової інформації (Салоніки, 11-12 грудня 1997 р.) відзначалося, що з одного боку, «розвиток інформаційних і комунікаційних технологій сприяв поширенню свободи слова й інформації, творчості й обмінам між культурами, освіті й участі окремих осіб у суспільному житті при дотриманні і служінні на благо прав людини, демократичних цінностей і соціальної згуртованості, а з іншого - відзначається небезпека того, що ці технології і служби за відповідних обставин можуть бути використані на шкоду

або всупереч дотриманню прав людини і людської гідності, захисту неповнолітніх і основних демократичних цінностей. Об'єктивність засобів масової інформації, особливо у сфері повідомлень новин і висвітленні поточних подій, була збережена й у новому цифровому середовищі враховуючи, зокрема, ріст використання віртуальних зображень як у традиційних електронних засобах масової інформації, так і новими комунікаційними й інформаційними службами»[29, с. 51].

У Декларації про європейську політику в області нових інформаційних технологій (Будапешт, 6 - 7 травня 1999 року) визначаються основні напрямки формування і реалізації інформаційної політики Європейського Союзу [7]:

Доступ до нових інформаційних технологій і участі в них: *держави мають*: сприяти максимально широкому доступу усіх до нових інформаційних і комунікаційних послуг, наприклад, шляхом створення широкої мережі пунктів доступу в громадських місцях; надати можливість усім громадянам відігравати більш активну роль у житті суспільства на національному, регіональному і місцевому рівнях за допомогою використання нових інформаційних технологій з метою: забезпечення безперешкодного доступу до інформації про місцеві, регіональні і національні адміністративні і юридичні служби і прямі зв'язків з ними; забезпечення доступу до офіційних текстів місцевих, регіональних і національних законів і нормативних актів, міжнародних договорів і рішень національних і міжнародних судових органів; заохочувати вільний обмін інформацією, думками й ідеями з використанням нових інформаційних технологій; заохочувати розробку і виробництво матеріалів культурного й освітнього призначення та їхнє широке поширення; заохочувати ефективне міжнародне співробітництво з метою реалізації тієї користі, що несуть розширення доступу і збільшення транспарентності; сприяти створенню рівних можливостей використання нових інформаційних технологій усіма європейськими країнами.

Освоєння нових інформаційних технологій: *держави мають*: сприяти широкому розумінню всіма верствами суспільства можливостей нових

інформаційних технологій; допомагати окремим особам розширювати свої знання про використання нових інформаційних технологій: шляхом підготовки на всіх рівнях системи освіти - формальної та неформальної - і протягом усього життя; шляхом визначення нових напрямків професійної спеціалізації і навчальних програм; дати тим самим можливість окремим особам активно, усвідомлено і розумно використовувати ці технології; сприяти більш правильному і широкому використанню нових інформаційних технологій в області викладання і навчання, приділяючи особливу увагу питанням рівності чоловіків і жінок; заохочувати використання інформаційних мереж в області освіти для сприяння поглибленню взаєморозуміння між людьми як на індивідуальному, так і на інституціональному рівнях/

Творчий потенціал особистості і підприємств сфери культури: держави мають: заохочувати використання нових інформаційних технологій як форми художнього і літературного вираження і як засобу формування творчого партнерства, зокрема між мистецтвом, наукою і промисловістю; стимулювати розкриття внутрішнього творчого потенціалу кожної особистості за допомогою розвитку грамотності в області інформаційних технологій і розробки навчальних програм з використанням нових інформаційних технологій; у рамках процесів конвергенції і триваючої глобалізації інформаційних мереж працювати з підприємствами сфери культури з метою забезпечення активізації їхньої участі у творчому процесі; заохочувати європейські підприємства сфери культури до спільної роботи з метою підвищення їхнього творчого потенціалу і забезпечення тим самим широкого спектра високоякісної продукції і послуг в інформаційних мережах/

Розмаїтість змісту і мов: *держави мають:* заохочувати розвиток широкого спектра комунікаційних і інформаційних засобів, а також розмаїтість змісту і мов, для того щоб сприяти політичному плюралізму, культурному різноманіттю і стійкому розвитку; сприяти повному використанню усіма, у тому числі меншостями, що виникають завдяки новим інформаційним технологіям можливостей для обміну думками і самовираження; визнати

користь цих технологій у створенні можливостей у всіх країнах і регіонах Європи для вираження їхньої культурної самобутності; заохочувати створення культурної, освітньої й іншої продукції і послуг на різних мовах і сприяти максимально можливій розмаїтості цієї продукції і послуг; забезпечувати у міру можливостей, щоб матеріали інформаційних систем в адміністративній і правовій областях враховували регіональні і мовні критерії і відповідали специфічним потребам відповідних меншостей/

Захист прав і свобод: *держави мають:* забезпечувати повагу до прав людини і людської гідності, зокрема свободи слова, а також захист неповнолітніх, особистого життя, персональних даних і особистості від усіх форм расистської дискримінації при використанні і розробці нових інформаційних технологій за допомогою регулювання і саморегулювання, а також на шляхах розробки технічних стандартів і систем, кодексів поведінки та інших заходів; вживати заходів на національному і міжнародному рівнях для забезпечення ефективного розслідування злочинів, пов'язаних з інформаційними технологіями, і покарання за них, вести боротьбу за ліквідацію «притулків» для осіб, що роблять такі злочини; забезпечувати ефективний захист власників авторських прав, додатки яких поширюються через нові інформаційні і комунікаційні служби; заохочувати встановлення міжнародних стандартів і гарантій, необхідних для забезпечення дійсності переданих електронними засобами документів і угод, що мають обов'язкову юридичну чинність; удосконалювати цю основу захисту, у тому числі розробляти кодекси поведінки, що закріплюють етичні принципи використання нових інформаційних технологій.

Таким чином, основними напрямками інформаційної політики Європейського Союзу є: спільний підхід ЄС до побудови інформаційного суспільства; державне регулювання інформаційної сфери; програма та Плани дій «Е-Європа»; інтернет»; захист даних; авторське право і суміжні права; електронна торгівля; цифрові мережі з наданням комплексних послуг; супутниковий зв'язок; радіо частоти; телезв'язок і ринок інформаційних

послуг; ліцензії; стандартизація; європейські угоди щодо мереж; системи платежів; телефонія.

РОЗДІЛ 2.

ДЕРЖАВНА ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ

2.1 Стан та проблеми інформаційної політики в Україні

Події на Сході України та анексія Криму у 2014 році та війна 2022 року в Україні підтверджують, що інформаційна політика набуває дедалі більшої ваги і стає одним із найважливіших елементів забезпечення національної безпеки.

Починаючи з другої половини 90-х років минулого століття, елементи та технології концепції гібридних війн застосовувались Росією у Придністров'ї, Абхазії, Південній Осетії та Нагірному Карабасі. З початку XXI ст. аналогічний сценарій активно використовується Російською Федерацією

також і щодо України (у рамках встановлення російського контролю над пострадянським простором під гаслом побудови «російського світу»).

Головна мета гібридної війни Росії проти України – послабити та децентралізувати нашу державу, привести до влади проросійське, підконтрольне Росії керівництво, зірвати її європейський курс, повернувши Україну під контроль Російської Федерації. При цьому стратегія та тактика дій Москви проти України включає послідовні кроки з реалізації розглянутих вище підходів.

Україна і Росія у попередні роки мали щонайменше три газові війни, безліч торгових війн, кожна з яких обов'язково мала інформаційний компонент, налаштований на вирішення якоїсь проблеми в фізичному просторі.

Росії для використання військової сили треба було розділити Україну на «правильну» і «неправильну», оскільки всі вирости в радянській парадигмі «братерських народів». А як можна застосовувати силу до братерського народу? Тому Україна весь час негативізувалася, що надало можливість в потрібний час заговорити про нелігітимну владу, про хунту, про бандерівців-неонацистів-фашистів. У цій моделі саме вони – «неправильні» – захопили владу, а жертвою став український народ, братерський, якого й треба захистити. Це модель «герой, жертва, злодій». Ця ж модель була використана і

під час російсько-грузинської війни 2008 року

Для Росії інформаційна війна вигідна з двох боків. Перший – досягнення своїх геополітичних амбіцій, з іншого боку - це вигідний пропагандистський інструментарій для власних потреб, оскільки всі проблеми, які існують в Росії, закрила Україна. Про власні проблеми не має часу говорити, весь негатив був перенаправлений виключно на Україну.

На першому (підготовчому) етапі – з початку 2000-х років до середини 2013 року, такі дії включали [2]:

У період другого президентського терміну Л. Кучми – посилення російського впливу на керівництво України та проведення через нього вигідних для Росії рішень. Наслідком цього стала відмова української влади від курсу на вступ до НАТО та ЄС (у 2003 році після так званого «кольчужного скандалу»), а також «визначення» спадкоємцем Л. Кучми ставленика Росії В. Януковича. Однак через помаранчеву революцію Росія не досягла бажаного.

За президентства В. Ющенка – проведення масштабних заходів щодо дискредитації ідей помаранчевої революції, а також керівництва України та його європейського і євроатлантичного курсу; дестабілізація обстановки в Україні та поглиблення розколу в українському суспільстві на прихильників Заходу і Росії; підриг української економіки скороченням торгівельно-економічних зв'язків з Російською Федерацією та використанням енергетичного чинника в якості інструменту тиску на Україну (у т.ч. у рамках т.зв. газових війн). Це створило передумови для перемоги В. Януковича на президентських виборах та для «розвертання» вектору руху нашої держави із Заходу на Схід.

Під час президентства В. Януковича – закріплення досягнень Російської Федерації в Україні та остаточна її переорієнтація на Росію у спосіб: підкупу та корупціоналізації представників української влади (у т.ч. на вищому рівні); впровадження агентів російського впливу у керівництво України; послаблення та деморалізація українських силових структур, насамперед в Криму (керівниками майже всіх силових відомств України за часів В. Януковича були громадяни Росії);

посилення російської присутності в українській економіці; поширення у нашій державі ідей приєднання до російських інтеграційних ініціатив в обмін на кредити та економічні преференції; розгортання масштабних проросійських рухів в Україні та її окремих регіонах (у першу чергу на Кримському півострові та у східних і південних областях). І все це супроводжувалось потужною інформаційною кампанією з боку російського

«агітпропу».

Наслідком такої політики Москви стала відмова керівництва України від підписання Угоди про асоціацію з ЄС у листопаді 2013 року та переорієнтація на Росію і Митний союз, що спровокувало розгортання в Україні.

Зазначимо, що масштабне «бомбування» як російського суспільства, так і частини українського населення на основі ідей російського великодержавного шовінізму сформували передумови для реалізації наступних етапів гібридної війни проти України в плані анексії Криму та провокування збройного конфлікту на сході нашої держави (у рамках проекту створення т.зв. Новоросії).

На другому (активному) етапі – орієнтовно з початку листопада 2013 року, вживаються наступні заходи:

У період підготовки до захоплення Криму та подальшої дезінтеграції України – розгортання нової масштабної інформаційної кампанії з дискредитації революції Гідності в Україні (як «фашистського заклоту») та нової влади нашої держави (як «військової хунти»), а також нав'язування ідеї щодо «необхідності захисту російськомовного населення на українській території»; організація в Криму та на Сході України т.зв. загонів самооборони з числа місцевих жителів та російських громадян, у т.ч. співробітників спецслужб, військовослужбовців сил спеціального призначення, членів козачих та інших напіввійськових формувань; створення угруповань військ, призначених для вторгнення до АР Крим та демонстрації сили поблизу кордонів України під виглядом проведення навчань та забезпечення безпеки Зимових олімпійських ігор у Сочі в січні-лютому 2014 року. При цьому свої активні дії в українському Криму Росія розпочала у найбільш сприятливий для неї момент, який

характеризувався послабленням української влади через об'єктивну тимчасову відсутність президента, прем'єр-міністра та керівників силових відомств (які втекли до Росії), а також деморалізацією особового складу українських правоохоронних органів в умовах революційних подій у нашій державі.

У такий спосіб Росія анексувала Крим та створила «підстави» для його інтеграції до складу Російської Федерації. У той же час російська анексія Криму не була визнана переважною більшістю країн та викликала негативну реакцію США, ЄС і їх партнерів, які ввели санкції проти Росії.

Під час створення т.зв. «Новоросії» та розв'язання збройного конфлікту на сході України – дестабілізація східних та південних областей України шляхом організації масових антивладних («антимайданівських») акцій протесту, сутичок з правоохоронними органами та прихильниками єдності України, а також захоплення адміністративних будівель; реалізація

«кримського» сценарію у Донецькій та Луганській областях, у т.ч. встановлення контролю над частиною їх територій, створення «загонів ополченців» з числа представників російських спецслужб, криміналізованих правоохоронних органів та місцевих проросійських сил; «легалізація» т.зв. Донецької та Луганської народних республік (ДНР і ЛНР) шляхом проведення відповідних «референдумів», а також «виборів» їх «органів влади»; надання Росією всебічної підтримки сепаратистам, у т.ч. щодо фінансування їх діяльності, підготовки бойовиків та постачання їм зброї, військової техніки і боєприпасів, а також введення російських військ на територію ДНР і ЛНР; здійснення Російською Федерацією політичного та економічного тиску на Україну, а також нарощування угруповання збройних сил РФ поблизу українського кордону; дискредитація через ЗМІ військової операції України проти російсько-терористичних угруповань та дезінтеграція країни, намагання подати цю операцію як «каральну проти власного населення».

У той же час, активна протидія України наведеним заходам Російської Федерації, у т.ч. із застосуванням військової сили, не дала можливості в повній мірі реалізувати «кримський» сценарій на сході нашої держави. Потужні

інформаційні атаки сусіда проти нашої держави розпочались задовго до анексії Криму. В історії нинішньої війни інформація дійсно стала реальною зброєю.

З 2014 року Росія намагалася реалізувати другий етап гібридно-інформаційної війни проти України та водночас (з вересня 2014 р. – після досягнення Мінських домовленостей) виконати окремі елементи третього етапу. Наприклад, Російська Федерація намагалася «заморозити» конфлікт на Сході України, примушуючи визнати сепаратистів «стороною переговорного процесу» та розпочати з ними переговори на їхніх, а фактично – російських умовах. З цією метою Росія посилює тиск на Україну, у т.ч. збільшуючи кількість своїх військ біля українських кордонів та на наших окупованих територіях. Росія заперечує свою участь у конфлікті та одночасно проводить масштабну інформаційну кампанію антиукраїнської спрямованості.

З 2019 року Кремль розпочав нову інформаційну атаку, щоб підтримати новий виток ескалації конфлікту на сході України, чинити тиск на українське керівництво з метою змусити його приймати московський сценарій з урегулювання конфлікту.

Можна виокремити напрями, на яких ця атака зосередилася:

«нав'язування точок зору про неспроможність української влади керувати державою та приймати раціональні рішення; створення уявлень про те, що наразі для української еліти більш важливими є своє збагачення та утримання влади, ніж події на Сході України; формування негативних суджень про воєнно-політичне керівництво України; поширення поглядів про те, що українська армія на Сході України деморалізована та неспроможна вести бойові дії, а також про недовіру особового складу до керівництва; нав'язування думки про те, що Україна не зможе прожити зиму без російського газу та що сторонам необхідно повернутися до перегляду газових контрактів» [3].

Використовуючи методи дезінформування та маніпулювання інформацією, Росія 24 лютого 2022 року вторгнулася на територію України.

На сьогодні Кремль розпочав нову військову та інформаційну атаку, щоб оправдовувати війну в Україні, чинити тиск на українське керівництво з метою

змусити його приймати московський сценарій закінчення війни.

Можна виділити чотири основні складові національних інтересів України в інформаційній сфері:

Перша складова національних інтересів України в інформаційній сфері полягає у дотриманні конституційних прав і свобод людини і громадянина в галузі одержання інформації і користування нею, забезпеченні духовного відновлення України, збереження і зміцнення моральних цінностей суспільства, традицій патріотизму, гуманізму, культурного й наукового потенціалу країни.

Друга складова національних інтересів України в інформаційній сфері полягає у інформаційному забезпеченні державної політики України, доведенні до громадян України та міжнародної громадськості достовірної інформації про державну політику України, її офіційні позиції до соціально значимих подій у житті держави і міжнародного життя, із забезпеченням доступу громадян до відкритих державних інформаційних ресурсів.

Третя складова національних інтересів України в інформаційній сфері полягає у розвитку сучасних інформаційних технологій, вітчизняної індустрії інформації, у тому числі індустрії засобів інформації, телекомунікації та зв'язку, забезпеченні потреб внутрішнього ринку її продукцією та вихід цієї продукції на світовий ринок, а також забезпеченні накопичення, зберігання та ефективного використання вітчизняних інформаційних ресурсів.

Четверта складова національних інтересів України в інформаційній сфері полягає у захисті інформаційних ресурсів від технічних розвідок, несанкціонованого доступу, забезпеченні безпеки інформаційних і телекомунікаційних систем [3].

Таким чином, можна виокремити тріаду національних інтересів: людину та громадянина; суспільства; держави. Тобто національні інтереси України – це інтегрований вираз консолідованих інтересів і людини, і суспільства, і держави [18]. Зазначимо також, що об'єктом нашого наукового інтересу виступатимуть тільки національні інтереси людини, суспільства та держави в інформаційній

сфері в контексті інформаційної безпеки, оскільки не всі інтереси в національній сфері є об'єктом забезпечення інформаційної безпеки.

2.2 Правове забезпечення інформаційної політики в Україні

Слід відзначити, що в Україні створена достатня законодавча база для здійснення державної інформаційної політики. Проблема полягає в іншому: адаптації законодавства України в Інформаційній сфері до нових умов суспільного розвитку, передусім пов'язаних з побудовою інформаційного суспільства; в недовільності ефективних механізмів запровадження і реалізації законів.

Закон України «Про інформацію» [39] закріплює право громадян України на інформацію, закладає правові основи інформаційної діяльності.

Спираючись на Декларацію про державний суверенітет України та Акт проголошення її незалежності, Закон утворює інформаційний суверенітет України і визначає правові форми міжнародного співробітництва в галузі інформації. Закон встановлює загальні правові основи одержання, використання, поширення та зберігання інформації, закріплює право особи на інформацію в усіх сферах суспільного і державного життя України, а також систему інформації, її джерела, визначає статус учасників інформаційних відносин, регулює доступ до інформації та забезпечує її охорону, захищає особу та суспільство від неправдивої інформації.

Дія цього Закону поширюється на інформаційні відносини, які виникають у всіх сферах життя таї діяльності суспільства і держави при одержанні, використанні, поширенні та зберіганні інформації [39].

Закон України «Про державну таємницю» [32], виходячи з інформаційного суверенітету України та загальновизнаних принципів міжнародного права у сфері інформації, регулює суспільні відносини, пов'язані з віднесенням інформації до державної таємниці, її засекречуванням та охороною з метою захисту життєво важливих інтересів України у сфері оборони, економіки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони

правопорядку.

Дія законодавства України про державну таємницю не поширюється на відносини, пов'язані з охороною комерційної чи банківської таємниці, іншої конфіденційної і таємної інформації, якщо остання одночасно не є державною таємницею.

Закон України «Про Національну систему конфіденційного зв'язку»[43] регулює суспільні відносини, пов'язані із створенням, функціонуванням, розвитком та використанням Національної системи конфіденційного зв'язку.

Закон України «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах»[37] встановлює основи регулювання у сфері захисту інформації в інформаційних, електронних комунікаційних та інформаційно-комунікаційних системах за умови дотримання права власності громадян України і юридичних осіб на інформацію та права доступу до неї, права власника інформації на її захист, а також встановленого чинним законодавством обмеження на доступ до інформації. Дія закону поширюється на будь-яку інформацію, що в інформаційних, електронних комунікаційних та інформаційно-комунікаційних системах.

Закон України «Про інформаційні агентства» [38] відповідно до Конституції України, інших законів України та міжнародно-правових документів закріплює правові основи діяльності в Україні інформаційних агентств та їх міжнародного співробітництва.

Закон України «Про науково-технічну інформацію» [40] визначає основи державної політики в галузі науково-технічної інформації, порядок її формування і реалізації в інтересах науково-технічного, економічного й соціального прогресу країни.

Метою закону є створення в Україні правової бази для одержання та використання науково-технічної інформації. Законом регулюються правові й економічні відносини громадян, юридичних осіб, держави, що виникають при створенні, одержанні, використанні та поширенні науково-технічної інформації, а також визначаються правові форми міжнародного співробітництва в цій

галузі. Дія закону поширюється на підприємства, установи, організації незалежно від форм власності, а також громадян, які мають право на одержання, використання та поширення науково-технічної інформації. Дія закону не поширюється на інформацію, що містить державну та іншу захищену законом таємницю.

Закон України «Про Національну програму інформатизації» [42] розглядає загальні засади формування, виконання та коригування Національної програми інформатизації, яка, в свою чергу, визначає стратегію розв'язання проблеми забезпечення інформаційних, потреб та інформаційної підтримки соціально-економічної, екологічної, науково-технічної, оборонної, національно-культурної та іншої діяльності у сферах загальнодержавного значення.

Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні»[35] створює правові основи діяльності друкованих засобів масової інформації (преси) в Україні, встановлює державні гарантії їх свободи відповідно до Конституції України, Закону України «Про інформацію» та інших актів чинного законодавства і визнаних Україною міжнародно-правових документів.

У цьому законі під друкованими засобами масової інформації (пресою) в Україні розуміють періодичні й такі, що продовжуються, видання, які виходять під постійною назвою, з періодичністю один і більше номерів (випусків) протягом року на підставі свідоцтва про державну реєстрацію.

Свобода слова і вільне висловлення у друкованій формі своїх поглядів та переконань гарантуються Конституцією України відповідно до цього закону означають право кожного громадянина вільно й незалежно шукати, одержувати, фіксувати, зберігати, використовувати та поширювати будь-яку інформацію за допомогою друкованих засобів масової інформації. Друковані засоби масової інформації є вільними. Забороняється створення та фінансування державних органів, установ, організацій або посад для цензури масової інформації. Не допускається вимога попереднього погодження повідомлень і матеріалів, які поширюються друкованими засобами масової

інформації, а також заборона поширення повідомлень і матеріалів з боку посадових осіб державних органів, підприємств, установ, організацій або об'єднань громадян, крім випадків, коли посадова особа є автором поширюваної інформації чи дала інтерв'ю.

В Україні діє також низка спеціальних законів щодо регулювання тих чи інших аспектів інформаційної діяльності.

Закон України «Про видавничу справу» [31], який визначає загальні засади видавничої справи, регулює порядок організації та провадження видавничої діяльності, розповсюдження видавничої продукції, умови взаємовідносин і функціонування суб'єктів видавничої справи.

Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» [30] визначає загальні засади бібліотечної справи та бібліотечної системи України, встановлюються вимоги до формування і збереження бібліотечних фондів, бібліотечного обслуговування з метою задоволення інформаційних, наукових та культурних потреб суспільства, збагачення духовного потенціалу народу. Бібліотечна справа є складовою частиною інформаційної, виховної, культурно-освітньої діяльності, яка включає комплекс державних, громадських, наукових та практичних заходів, які забезпечують організацію діяльності бібліотек, їх науково-дослідну і методичну роботу, а також підготовку бібліотечних фахівців.

Закон України «Про телебачення і радіомовлення» [46], відповідно до Закону України «Про інформацію», регулює діяльність телерадіоорганізацій на території України, визначає правові, економічні, соціальні, організаційні умови їх функціонування, спрямовані на реалізацію свободи слова, прав громадян на отримання повної, достовірної та оперативної інформації, на відкриті і вільне обговорення суспільних питань. Дія цього закону поширюється на відносини між суб'єктами в галузі телебачення і радіомовлення незалежно від форм власності, мети створення і виду статутної діяльності телерадіоорганізації, а також від способу розповсюдження телерадіоінформації, якщо їх передачі розраховані на масове приймання споживачами.

Закон України «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України» [45] визначає, що з метою всебічного задоволення потреб суспільства в оперативній інформації, забезпечення плюралістичного характеру мовлення, беручи до уваги національні традиції, морально-етичні принципи українського народу, створюється система Суспільного телебачення і радіомовлення України, яка діє на основі Конституції України, Закону України «Про інформацію», Закону України «Про телебачення і радіомовлення», інших законів, що регламентують діяльність телерадіоорганізацій як суб'єктів інформаційної і господарської діяльності, та цього закону.

Законом, який регламентує порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, що перебуває у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, є Закон України

«Про доступ до публічної інформації» [33]. Метою цього Закону є забезпечення прозорості та відкритості суб'єктів владних повноважень, створення механізмів реалізації права кожного на доступ до публічної інформації (ст. 2) [33]. Законом України «Про доступ до судових рішень» [34] гарантовано відкритість діяльності судів загальної юрисдикції, яку забезпечено доступом до судових рішень, судових наказів, постанов, вироків, ухвалених судами загальної юрисдикції, та веденням Єдиного державного реєстру судових рішень.

Інформаційні відносини в публічній сфері регламентовано також Законом України «Про рекламу», яким визначено засади рекламної діяльності в Україні, урегульовано відносини, що виникають у процесі виробництва, розповсюдження та споживання реклами [44].

На даний час інформаційне законодавство України в цілому відповідає європейським та світовим стандартам. Стаття 10 Конвенції про захист прав та основних свобод людини проголосила, що кожна людина має право на свободу виявлення поглядів. Це право включає свободу дотримуватися поглядів, одержувати і поширювати інформацію та ідеї без втручання з боку державних установ та незалежно від кордонів.

Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може бути предметом таких формальностей, умов, обмежень або покарання, які встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, з метою запобігання заворушенням або злочинам, для захисту здоров'я і моралі, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

2.3 Пріоритетні напрями удосконалення реалізації інформаційної політики

Зважаючи на проведений аналіз, можна дійти висновку, що в рамках реалізації державної інформаційної політики відбувається врегульована нормами права діяльність уповноважених на те суб'єктів з метою втілення у життя різноманітних механізмів отримання, використання, поширення та зберігання інформації.

Що стосується пріоритетних напрямів державної інформаційної політики, то Законом України «Про інформацію» до їх числа віднесено такі: – забезпечення доступу кожного до інформації; – забезпечення рівних можливостей щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації; – створення умов для формування в Україні інформаційного суспільства; – забезпечення відкритості та прозорості діяльності суб'єктів владних повноважень; – створення інформаційних систем і мереж інформації, розвиток електронного урядування;

– постійне оновлення, збагачення та зберігання національних інформаційних ресурсів; – забезпечення інформаційної безпеки України; – сприяння міжнародній співпраці в інформаційній сфері та входженню України до світового інформаційного простору [39].

Треба звернути увагу на позицію Ю. М. Іванченка, який, розглядаючи питання напрямів державної інформаційної політики, пропонує виокремити

такі її головні напрями: – забезпечення доступу громадян до інформації; – створення національних систем і мереж інформації; зміцнення матеріально-технічних, фінансових, організаційних, правових і наукових основ інформаційної діяльності; – забезпечення ефективного використання інформації; – сприяння постійному оновленню, збагаченню та зберіганню національних інформаційних ресурсів; – створення загальної системи охорони інформації; – сприяння міжнародному співробітництву в галузі інформації і гарантування інформаційного суверенітету України; – сприяння задоволенню інформаційних потреб закордонних українців [8].

Дослідники В. І. Пожуєв, Ю. В. Нестеряк та М. Мельник, погоджуючись у цілому з переліченими вище напрямками державної інформаційної політики, пропонують до їх числа додати такі: – забезпечення умов для розвитку і захисту всіх форм власності на інформаційні ресурси; – формування і захист державних інформаційних ресурсів; створення і розвиток центральних і регіональних інформаційних систем та мереж, забезпечення їх сумісності і взаємодії в єдиному інформаційному просторі держави; – створення умов для якісного й ефективного інформаційного забезпечення громадян, установ державної влади, органів місцевого самоуправління, організацій і суспільних об'єднань на основі державних інформаційних ресурсів; – підтримка проектів і програм інформатизації; створення й удосконалення системи інвестування і механізму стимулювання розробки і реалізації проектів інформатизації; – розвиток законодавства у сфері інформаційних процесів, інформатизації і захисту інформації; – забезпечення національної безпеки у сфері інформатизації; – сприяння формуванню ринку інформаційних ресурсів, послуг, інформаційних систем і технологій, засобів їх забезпечення; – формування і здійснення єдиної науково-технічної промислової політики у сфері інформатизації з урахуванням сучасного світового рівня розвитку інформаційних технологій та ін. [28, с. 4-12; 24, с. 111-119; 18].

У результаті аналізу наведених вище підходів до визначення переліку пріоритетних напрямів державної інформаційної політики можна дійти

висновку, що цей перелік не є статичним, він повинен постійно змінюватися.

Тобто напрями державної інформаційної політики детерміновані не тільки динамічністю суспільного життя, але й розвитком ІТ-технологій та необхідністю державного регулювання інформаційних відносин.

Головною довгостроковою метою державної інформаційної політики України є формування відкритого інформаційного суспільства на основі розвитку єдиного інформаційного простору цілісної держави, його інтеграція у світовий інформаційний простір з урахуванням національних особливостей і інтересів під час забезпечення інформаційної безпеки на внутрішньодержавному та міжнародному рівнях [9, с. 24-30].

У даному контексті пріоритетними напрямами державної політики можна сформулювати так:

- розробка й прийняття політичних рішень, законодавчих і нормативно-правових актів щодо забезпечення системи управління національними інформаційними ресурсами та удосконалення механізмів реалізації правових норм чинного законодавства;
- визначення і здійснення повноважень державних органів, органів регіонального й місцевого самоврядування щодо оперативного управління (володіння, розпорядження, користування) державними інформаційними ресурсами;
- розробка і реалізація організаційних заходів і нормативно-методичного забезпечення відомчих і регіональних структур та недержавного сектора у сфері формування та використання інформаційних ресурсів за умови координації діяльності згаданих структур;
- розробка і реалізація фінансово-економічних засад регулювання процесів формування та використання інформаційних ресурсів;
- здійснення державної реєстрації інформаційних ресурсів, забезпечення повноти створення первинних і похідних інформаційних ресурсів на засадах використання інформації, що виникає (створюється) у процесі діяльності державних органів, органів регіонального та місцевого

самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності;

- введення технологічно та методологічно єдиних засад формування інформаційних ресурсів за результатами діяльності державних органів, органів регіонального та місцевого самоврядування, державних підприємств і організацій для надання їх у вільний доступ громадянам і організаціям (крім інформаційних ресурсів, що мають відомості, віднесені до державної таємниці та до іншої інформації з обмеженим доступом);

- забезпечення ефективного використання інформаційних ресурсів для діяльності державних органів, органів регіонального і місцевого самоврядування та державних підприємств, установ і організацій;

- оптимізація державної політики інформатизації щодо забезпечення науково-технічних, виробничо-технологічних і організаційно-економічних умов створення та застосування інформаційних технологій, інших елементів інформаційної інфраструктури для формування, розвитку й ефективного використання інформаційних ресурсів та сприяння доступу громадян до світових інформаційних ресурсів, глобальних інформаційних систем;

- забезпечення функціонування ефективно діючої комплексної системи захисту інформаційних ресурсів; – забезпечення захисту громадян, суспільства і держави від хибної, спотвореної та недостовірної інформації;

- забезпечення розробки та застосування правових, організаційних і економічних механізмів стосовно форм та засобів обігу інформаційних ресурсів України (ринку інформації, інформаційних технологій, засобів обробки інформації та інформаційних послуг);

- регулювання інформаційного співробітництва, спрямованого на забезпечення рівноправного і взаємовигідного використання національних інформаційних ресурсів у процесі міжнародного обміну, здійснення єдиної державної політики наукової підтримки системи державного управління формуванням, розвитком і використанням національних інформаційних ресурсів;

- кадрове забезпечення функціонування системи державного управління національними інформаційними ресурсами;
- інформаційно-аналітичне забезпечення прийняття управлінських рішень у сфері управління інформаційними ресурсами;
- контроль за встановленим порядком і правилами формування, розвитку і використання інформаційних ресурсів;
- нагляд за додержанням законодавства у сфері формування, розвитку, використання інформаційних ресурсів та здійснення правосуддя у сфері суспільних інформаційних відносин [20].

Виходячи із функцій інформаційної сфери та політики європейської інтеграції України, механізми реалізації інформаційна політика в Україні повинна спиратися на такі базові принципи:

- відкритості – всі основні заходи інформаційної політики повинні відкрито обговорюватися суспільством;
- рівності інтересів – політика рівною мірою враховує інтереси всіх учасників інформаційної діяльності незалежно від їх положення в суспільстві і форми власності (єдині для всіх «правила гри»);
- системності – під час реалізації прийнятих рішень щодо зміни стану одного з об'єктів регулювання повинні враховуватися його наслідки для стану інших і всіх у сукупності;
- пріоритетності вітчизняного виробника – за рівних умов пріоритет віддається конкурентному вітчизняному виробнику інформаційно-комунікаційних засобів, продуктів і послуг;
- соціальної орієнтації – основні заходи державної інформаційної політики повинні бути спрямовані на забезпечення соціальних інтересів громадян України;
- патріотизму – всі заходи щодо розвитку інформаційної сфери мають реалізовуватися на основі захисту національних інтересів;
- пріоритетності права – розвиток і застосування правового регулювання має пріоритет перед будь-якими формами вирішення проблем інформаційної

сфери [7, с. 3].

Отже, узагальнивши проведене вище дослідження, запропоновано виділити сім взаємопов'язаних пропозицій щодо вдосконалення механізмів інформаційної політики:

1. Удосконалення публічної діяльності органів державного, регіонального та місцевого управління на базі застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та шляхів їх захисту від внутрішніх та зовнішніх шкідливих і небезпечних чинників впливу.

2. Комплексне використання інформаційних та комунікаційних технологій у соціально-економічному розвитку територій (економіка, освіта, охорона здоров'я, системи соціального захисту населення, сфери культури, спорту тощо).

3. Модернізація механізмів розвитку інформаційно-комунікаційної інфраструктури для підвищення ефективності та захищеності надання публічних послуг.

4. Підготовка та підвищення кваліфікації державних і місцевих службовців у сфері інформаційних і комунікаційних технологій.

5. Сприяння використанню інформаційних та комунікаційних технологій у пріоритетних галузях економіки території (галузі житлово-комунального господарства, енергетики, туризму, сільського господарства тощо).

6. Створення умов розвитку вітчизняного конкурентоспроможного ринку інформаційно-комунікаційних технологій, послуг, продуктів.

7. Розроблення освітніх програм, що сприяють підготовці фахівців у сфері інформаційно-комунікаційних технологій у вищих навчальних закладах країни як запорука успішності майбутніх реформ у цієї галузі.

ВИСНОВКИ

Підбиваючи підсумки механізмів формування та реалізації інформаційної політики України, автор зазначає, що він є системою взаємопов'язаних компонентів, які дозволяють формувати та впроваджувати в життя ефективну інформаційну політику в нашій державі, адаптуватися до швидких змін у контексті формування та становлення інформаційного суспільства та ступеня включеності нашої держави до процесів глобалізації та інтеграції до світового інформаційного простору.

До основних компонентів інформаційної політики слід віднести політико-правові, інституційні, організаційні, техніко-економічні та соціальні механізми. Слід зазначити, що складність правового регулювання інформаційно-політичної сфери зумовлюється тим, що політичні зусилля держави, спрямовані на ефективне регулювання інформаційної сфери, здійснюються в умовах бурхливого розвитку цієї сфери. Трансформаційні процеси, які відбуваються, знижують ефективність традиційних засобів державно-політичного впливу на обіг інформації, а також змушують відшуковувати нові механізми регулювання, які були б більш ефективні, залишаючись при цьому в межах правового поля.

Інституційна сфера державної інформаційної політики України є, мабуть, однією з найперспективніших і найменш усталених в українському

політикумі, особливо з огляду на те, що суб'єктами інформаційної політики є інститути держави та громадянського суспільства, які будуть і в подальшому зазнавати вагомих реформувальних і змін.

Слід зазначити, що в державній інформаційній політиці ще залишаються невирішеними такі питання.

1. Неузгодженість окремих норм законодавства, що регулює інформаційну сферу; розробка законів щодо нових засобів масової інформації та захисту прав особистості при використанні ІКТ.
2. Розробка і реалізація державних програм, які стосуються формування інформаційного суспільства в Україні.
3. Захист національного інформаційного простору.

На нашу думку, з метою удосконалення механізмів державної політики, що регулює різноманітні аспекти захисту національного інформаційного простору від негативних інформаційних впливів, було б доцільно доповнити перелік основних напрямів державної інформаційної політики, закріплених у Законі України «Про інформацію», такими: сприяння формуванню ринку інформаційних ресурсів, послуг, інформаційних систем і технологій, засобів їх забезпечення; розвиток адміністративного законодавства у сфері інформаційних процесів (у тому числі приведення законодавчої бази у відповідність до міжнародних стандартів у цій сфері), інформатизації і захисту інформації; підтримка проектів і програм інформатизації; пропагування курсу держави на створення та розвиток відкритого інформаційного суспільства; подальший розвиток інформаційного права як самостійної галузі права та ін.

У результаті це дасть змогу підтримати політичний та соціально-економічний курс нашої держави, удосконалити правове регулювання відносин в інформаційній сфері, підвищити ефективність інформаційної культури населення та відповідальне ставлення до користування інформаційним простором; оптимізувати системи управління інформаційними ресурсами як на загальнодержавному, так і індивідуальному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Арістова І.В. Державна інформаційна політика: організаційно- правові аспекти : монографія / за загальною редакцією д-ра юрид. наук, проф. Бандурки О.М. Харків: Вид-во Ун-ту внутр. Справ, 2000. 368 с.
2. Березовська І.Р., Русак Д.М. Державна інформаційна політика України та основні напрями її вдосконалення. *Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки»*. 2014. № 4. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/issue/view/132
3. Геворкян А. Ю. Механізми державного управління та регулювання у сфері інформаційної політики як фактор зміцнення економічної безпеки території. *Право та державне управління*. 2021. № 2. С. 98-105.
4. Грицяк Н. В. Державне управління в умовах розвитку інформаційного суспільства : навч. посіб. К. : Вид-во НАДУ, 2012. 220 с.
5. Державна інформаційна політика: навч. посіб. / В. Б. Дзюндзюк, О. І. Крюков, В. А. Ландсман та ін.; за заг. ред. д.держ.упр., проф. В. Б. Дзюндзюка. Х. Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2012. 344 с.
6. Доктрина інформаційної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 25 лютого 2017 року № 47/2017. Редакція від 30.12.2021, підстава - 685/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017>.
7. Золотар О.О. Досвід правового забезпечення інформаційної безпеки в країнах східного партнерства ЄС (Молдова, Грузія). *LEX PORTUS*. 2017. № 3 (5) С. 70–80.
8. Іванченко Ю.М. Сутність, головні напрями та способи державної інформаційної політики в Україні. *Державне управління: теорія та практика*. 2005. № 2. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej2/>
9. Карпенко В. О. Інформаційна політика та безпека : підручник. К. : Нора-Друк, 2006. 320 с.
10. Козьмініх А. В. Складники механізму реалізації інформаційної політики України. *Науковий журнал «Політикус»*. 2020. № 2. С. 52-58.

11. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень і доступ до правосуддя з питань, які стосуються довкілля (Орхуська Конвенція): Міжнародний документ від 25.06.1998. Редакція від 27.05.2005, підстава - 995_i72. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text

12. Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних: Міжнародний документ від 28.01.1981 Ратифікація від 06.07.2010, підстава - 2438-VI. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_326#Text

13. Конституція України: закон від 28.06.1996 № 254к/96- ВР. Редакція від 01.01.2020, підстава - 27-IX. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254>

14. Кормич Б. А. Організаційно-правові засади політики інформаційної безпеки України. О. : Юридична література, 2003. 471 с.

15. Кормич Б.А. Інформаційне право : підручник. Харків : Бурун і К, 2011. 333 с. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/7911/Kormych_Inf_pr.pdf?sequence=1.

16. Красноступ Г.М. Основні напрями правового забезпечення державної інформаційної політики. Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України. URL: <http://old.minjust.gov.ua/30768>

17. Маріц Д. О. Правове регулювання доступу до офіційних документів (на матеріалах практики Європейського суду з прав людини. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2018. № 2.

18. Мельник М. Сутність поняття «державна політика розвитку інформаційного суспільства»: узагальнення європейських та вітчизняних трактувань. *Науковий вісник «Демократичне врядування»*. 2012. Вип. 9. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik9/fail/Melnyk.pdf

19. Міщенко І.Ю. Особливість і ефективність Інтернет-реклами у маркетинговій політиці підприємств. *Управління розвитком*. 2013. № 15. С.

100–103.

20. Мохова Ю.Л., Луцька А.І. Сутність та головні напрями державної інформаційної політики України. *Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток»*. 2018. № 12. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/12_2018/27.pdf.

21. Настюк В.Я., Белєвцева В.В. Національні інтереси у сфері інформаційної безпеки України. *Правова інформатика*. 2014. № 1(41). С. 52–57.

22. Негодченко В. Основні напрями державної інформаційної політики в Україні. *Інформаційне право*. 2016. № 4. С. 77–81.

23. Нестеряк Ю.В. Державна інформаційна політика України: теоретико-методологічні засади : монографія. Київ : НАДУ, 2014. 592 с.

24. Нестеряк Ю.В. Нормативно-правові основи державної інформаційної політики України в умовах розвитку інформаційного суспільства. *Теорія та практика державного управління*. 2012. Вип. 4(39). С. 111–119.

25. Нестеряк Ю.В. Становлення національного інформаційного простору України. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія: Державне управління*. 2018. № 1. С. 11–17.

26. Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства. Міжнародний документ від 22.07.2000. *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_163#Text

27. Пахнін М.Л. Принципи, завдання та інструменти державної інформаційної політики України в сучасних умовах. *Теорія та практика державного управління*. Вип. 3(46). С.1–9.

28. Пожусь В.І. Формування державної інформаційної політики в умовах глобалізації. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2010. Вип. 43. С. 4–12.

29. Почепцов Г., Чокут С. Інформаційна політика : Навчальний посібник К. : Знання , 2006. 663 с.

30. Про бібліотеки і бібліотечну справу: Закон України від

27.01.1995 № 32/95-ВР. Редакція від 01.01.2022, підстава - 1089-

IX. *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text>

31. Про видавничу справу: Закон України від 05.06.1997 № 318/97-ВР. Редакція від 16.10.2020, підстава - 124-IX. *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/318/97-%D0%B2%D1%80#Text>

32. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 № 3855-ХІІ. Редакція від 15.03.2022, підстава - 2107-IX. *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text>

33. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. Редакція від 19.02.2022, підстава - 2024-IX. *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>

34. Про доступ до судових рішень: Закон України від 22.12.2005 № 3262-IV. Редакція від 04.10.2021, підстава - 2147а-
VIII. *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3262-15#Text>

35. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16.11.1992 № 2782-ХІІ. Редакція від 16.03.2022, підстава - 2109-
IX. *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2782-12#Text>

36. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 № 2411-VI. Редакція від 08.07.2018, підстава - 2469-
VIII. *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>

37. Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах: Закон України від 05.07.1994 № 80/94-ВР. Редакція від 01.01.2022, підстава - 1089-IX. *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94->

%D0%B2%D1%80#Text

38. Про інформаційні агентства: Закон України від 28.02.1995 № 74/95-ВР. Редакція від 01.01.2022, підстава - 1089-IX. *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/95-%D0%B2%D1%80#Text>

39. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. Редакція від 01.01.2022, підстава - 1089-IX. *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

40. Про науково-технічну інформацію: Закон України від 25.06.1993 № 3322-XII. Редакція від 19.04.2014, підстава - 1170-VII. *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12#Text>

41. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. Редакція від 24.11.2021, підстава - 1150-IX. *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

42. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 04.02.1998 № 74/98-ВР. Редакція від 01.01.2022, підстава - 1089-IX. *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80#Text>

43. Про Національну систему конфіденційного зв'язку: Закон України від 10.01.2002 № 2919-III. Редакція від 01.01.2022, підстава - 1089-IX. *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2919-14#Text>

44. Про рекламу: Закон України від 03.07.1996 № 270/96-ВР. Редакція від 13.05.2022, підстава - 1822-IX. *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80#Text>

45. Про Суспільне телебачення і радіомовлення України: Закон України від 17.04.2014 № 1227-VII. Редакція від 12.02.2021, підстава - 1166-

IX. *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1227-18#Text>

46. Про телебачення і радіомовлення: Закон України від 21.12.1993 № 3759-XII. Редакція від 16.03.2022, підстава - 2109-

IX. *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12#Text>

47. Про прийняття за основу проекту Закону України про Концепцію державної інформаційної політики: Постанова Верховної Ради України від 11.01.2011 № 2897-VI. *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2897-VI#Text>

48. Пуцентайло П.Р., Гуменюк О.О. Цифрова економіка як новітній вектор реконструкції традиційної економіки. *Інноваційна економіка*. 2018. № 5-6 (75). С. 131–143.

49. Ромащенко В. А. Основні напрямки правового регулювання інформаційного суспільства в Україні в умовах європейської інтеграції. *Конгрес міжнародного та європейського права : матер. Міжнар. наук.- практ. конф. (м. Одеса, 19 квіт. 2019 р.)*. Одеса : Фенікс, 2019. С. 175-179.

50. Рябоконт О. Державна інформаційна політика формування інформаційного суспільства: зарубіжний досвід. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського*. 2016. Вип. 43. С. 97–114.

51. Саврук М. Проблеми інформаційної політики України в контексті забезпечення інформаційної безпеки. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*. 2017. Вип. 43. С. 172–184.

52. Соснін О.В. Державна інформаційна політика і національні інформаційні ресурси. URL: http://old.niss.gov.ua/book/D_p2.htm

53. Степанов В.Ю. Государственная информационная политика в современном политическом пространстве. *Инвестиции: практика и опыт*. 2011. № 3. С. 76–78.

54. Ткачук Т.Ю. Інформаційна безпека: сучасні підходи до визначення категорії. *Актуальні питання публічного та приватного права*. 2017. № 2 (16).С.

45–54.

55. Токар О. Державна інформаційна політика: проблеми визначення концепту. Політичний менеджер. 2009. № 5. С.131–141.

56. Фурашев В.М. Правові аспекти інформаційної безпеки. Київ: Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського. 2018. 67 с.

57. Як діятиме Дія: в Україні запрацює вебпортал е-послуг. *Портал Юрліга*. URL: [https:// jurliga.ligazakon.net/ua/news/192206_yak-dyatime-dyav-ukran-zapratsyu-veb-portal-e-poslug](https://jurliga.ligazakon.net/ua/news/192206_yak-dyatime-dyav-ukran-zapratsyu-veb-portal-e-poslug).